

Lars Edgren, *Stadens sociala ordning: Stånd och klass i Malmö under sjuttonhundratalet* (Lund: Studia historica Lundensia 34, 2021).

216 s.

Tobias Osvald, Uppsala

Föreliggande verk är en liten bok med ett ambitiöst anslag. Lars Edgrens mål är att på knappt tvåhundra sidor ge läsaren en god förståelse av den sociala ordning som rådde i Malmö från 1720-talet till 1770-talet. Med viss betoning på de senare decennierna är denna ordning något som ska illustreras genom en bred palett av källor. De många slitningar och oklarheter som döljer sig i en relativt stor och relativt betydelsefull stad spelar en central roll. Det Edgren åtar sig är kort och gott att framhålla ett mångfacetterat samhälle som inte varande renodlat organiserat kring vare sig stånd eller klass. På det hela lyckas han väl med sitt företag.

I förordet kommer Edgren med brasklappen att manuset varit färdigställt en längre tid och att boken därför måhända hade upplevts som mer aktuell under förra seklet. I stort är detta ett uttryck för överdriven självkritik från författaren. Förvisso saknas ibland nyare forskning som hade kunnat ge resultaten ytterligare bärkraft helt i litteraturförteckningen. En del av den aktuella forskning som är närvarande berörs heller inte så djupt som den hade förtjänat. Dessa luckor är dock inte något som underminerar bokens övergripande styrkor och i allt väsentligt känns den inte daterad, snarare tvärtom.

I det inledande kapitlet presenterar Edgren tre syften med boken: att analysera sociala hierarkier i Malmö under 1700-talet, att diskutera sagda hierarkier i relation till etablerade tolkningar av de analytiska begreppen stånd och klass, samt att föra en övergripande metodisk diskussion på detta område. Kapitlet ger en lättillgänglig sammanfattning av den omfattande diskussion som förts om stånd- respektive klassamhällen och lyckas väl med att peka på potentiella brister i denna dikotomi. Edgren för ett övertygande teoretiskt resonemang utifrån ett bourdieuskt perspektiv om hur dessa falska motsättningar kan avfärdas och hur

<https://doi.org/10.7557/4.6600>

Copyright: © 2022 The Author(s). This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

hela lokalsamhällets hierarkiska spektrum kan fångas genom att rikta fokus på konkreta handlingar. I den mån boken upplevs som daterad är det här, i några passager där Edgren markerar sin skepsis mot kulturella och språkliga vändningar som något som har kastat ut det socialhistoriska barnet med badvattnet. I den mån det är en korrekt bild har motsättningen utan tvivel vid det här laget överbyggats under de senaste decennierna. Den språkliga vändningen bär knappast längre den allomfattande tyngd som antyds. Skepsis mot den språkliga vändningen är återkommande genom texten, men även om dessa påpekanden upplevs som en aning inaktuella är det inget som förtar helhetsintrycket. Snarare framhäver just sådana små passager hur ett gott historiskt hantverk står över kortsiktiga trender och de vändningar som är à la mode. Mer om detta nedan.

Det förtjänstfullt korta andra kapitlet, enkelt betitlat "Staden", ger en grundförståelse av undersökningens sammanhang som hänger med genom hela boken. Trots den tydliga kontexten känner läsaren aldrig någon tvekan om att ha mer än ett stycke lokalhistoria framför sig. Staden vars sociala ordning beskrivs är odiskutabelt Malmö, men såväl i ansats som i slutsats lyckas Edgren genom hela boken hålla balansen mellan att belysa det specifika och att säga något allmänt om de logiker som förelåg i 1700-talets urbana sociala distinktioner. Malmös egenheter ett bra exempel för att belysa den särskilda sociala ordning som kom till uttryck i staden och ge uppslag om mer allmängiltiga drag.

Det tredje kapitlet behandlar stadens politiska ordning i formell bemärkelse. Den förenklade bild som ges i centrala förordningar om hur staden skulle styras kontrasteras med kampen om dess praktik. Konflikter uppstod gällande vilka grupper utanför de redan erkända handelsmännen, bryggarna och hantverkarna som skulle inkluderas i borgerskapet, men även gällande vilka individer som fick ingå i sagda grupper. Kapitlet framhäver hur oklara gränser gav möjligheter som vissa kunde utnyttja och andra inte.

Bokens fjärde kapitel ger sig i kast med beskattningsmaterial och Edgren använder det på en mängd belysande vis. Först och främst ger det en insyn i det slags klassificering som stat och stad praktiserade i förhållande till Malmös befolkning. Kön, näringsverksamhet och geografisk placering framträder som viktiga kategorier i den ordning som skapades ur den heterogena befolkningen. Just placering av olika grupper i staden är en tråd som Edgren följer särskilt och han lyckas på ett spännande vis illustrera stadens "sociala geografi". När det kommer till Bourdieus kapitalbegrepp är detta det kapitel där operationaliseringen framstår som minst framgångsrik. Det finns ett mått av cirkelresonemang som aldrig riktigt löses ut, något som dock inte överskuggar i övrigt intressanta drag hos delundersökningen. Det faktum att Edgren placerar in sin undersökning i den kulturella vändningen men inte i den rumsliga vändning som tagit allt större plats i svensk

historisk forskning sedan tidigt 2010-tal är något som utmärker sig både här och i efterföljande kapitel. Som ovan nämnts har det sin naturliga förklaring i manusets tillkomsthistoria. Är det då ett problem att den rumsliga vändningen inte nämns? Inte direkt. Resultaten hade tvivelsutan fått en annan klangbotten om de satts i relation till den mer aktuella forskningen på området. Det faktum att själva "vändningen" som sådan inte behandlas lämnar dock knappast någon känsla av ett tomrum. Talande är exempelvis hur Edgren hanterar olika sorters taxeringslängder och konstruerar en gedigen databas över stadens hushåll med en stor mängd relevant information. Den senares uppbyggnad framstår som metodiskt fördömlig och ger en stabil grund för avancerad analys. Genom olika slags material, sinsemellan oberoende, framträder därmed en återkommande ordning i vilken centrum och periferi fungerar som centrala begrepp för att förstå stadslandskapet utan att tarva någon komplicerad teoretisk kontext. Detta stärker ytterligare bilden av hur resultat sprungna ur ett kompetent utfört historiskt hantverk är tidsenliga även i frånvaro av de senaste historiografiska trenderna.

Det femte kapitlet, "Stadens kyrkoliv som social representation", utgör nästan en tredjedel av helheten och är på många sätt den axel runt vilken boken som helhet roterar. Även här spelar rumslighet en central roll. Tre av de fyra centrala kvantitativa delundersökningarna handlar om just betydelsen av plats för praktiserandet av sociala hierarkier: var personer satt i kyrkan, var de höll sina vigslar och var de begravdes. Tillsammans med hur redogörelser för kyrkklockor klämtade i samband med dödsfall och begravningar utgör dessa fyra delar kapitlets tydligt strukturerade första hälft. Den andra hälften upptas av en serie specialundersökningar med analytiska utvecklingar insprängda däremellan. Det ger ett något spretigt intryck, men Edgrens resonemang om stadens kyrkoliv utifrån ett bourdieuskt perspektiv och vad han kallar för "ärans ekonomi" är särskilt klargörande i detta sammanhang. I synnerhet förtjänar den lilla mikrohistoriska analysen av hur det gick till när skarprätare Brun skulle begrava sin hustru att nämnas som välfunnen, då den speglar och förstärker många centrala poänger i kapitlet. Överlag visar Edgrens djupdykning i stadens kyrkoliv på kvinnors betydelse i den hierarkiska ordningen samt på ett större spann av alla de invånare som hörde hemma någonstans på åtskillnadens spektrum. Komparationen över tid finns inte närvarande i alla delar men där den väl förekommer pekar Edgren på hur sociala markeringar och gränsdragningar fick större betydelse när vi närmar oss 1770-talet än tidigare.

I det sjätte kapitlet återknyter Edgren till bokens början och undersöker hur stadens sociala ordning representerades i samband med kungliga besök. Med stöd i det förhöjda tillstånd som sådana tillställningar utgjorde framhåller han hur sociala gränsdragningar som spelade stor roll i andra sammanhang kunde ta ett steg tillbaka och hur stadens borgerskap önskade visa upp en mer enad front, åtmins-

tone på ytan. Stridigheter och oklarheter inom borgerskapet minskade i betydelse när distinktion skulle göras i relation till andra städer snarare än inom gruppen. Edgren poängterar dock hur Knutsgillet, som samlade en utvald skara av stadens elit, spelade en central roll i dylika sammanhang och även vid dessa tillfällen upprätthöll delar av borgerskapets interna hierarkiska ordning. Här illustreras tydligt hur olika resurser kunde tas i anspråk och tillskrivas särskilda laddningar i anslutning till givna situationer.

I det sjunde kapitlet placeras två undantag i undersökningens fokus. Fabrikörskan Gottschick och handelsmannen Bengt Nilsson förekommer förvisso redan i tidigare kapitel eftersom de tenderade att bryta mot den förväntade ordningen. Men genom att ägna dem varsin fallstudie i ett kort kapitel mot slutet får dessa två undantagspersoner fungera som något av en röd tråd genom boken snarare än som enstaka kuriositeter. Edgren uppnår därmed ytterligare en mikrohistorisk framgång. Han pekar inte bara ut hur individer kunde särskilja sig inom stadens sociala ordning, utan han visar också på hierarkiska gränser som var oöverstiggliga även för dem, och understryker därmed vilka sociala regler som var skarpare också i praktiken och inte tillät några undantag.

Bokens sista kapitel ägnar Edgren åt en summering och diskussion av de resultat som han har kommit fram till. I sammandragningen av de olika trådar som framkommit genom de olika kapitlen fokuserar Edgren särskilt på att problematisera karaktäriseringen av sjuttonhundratalets Malmö som ett ståndssamhälle. Utan att avfärda de fyra politiska stånden markerar han särskilt de resultat som inte låter sig inordnas i ståndssamhällets mallar. Särskilt framgångsrik är han i att återuppta sin analys av ärans ekonomi som kittet i det rådande hierarkiska systemet. I en komplex väv av symboliska gränser som behövde upprätthållas genom samhällliga praktiker menar Edgren att stånd och klass inte stod i motsatsförhållande till varandra. För den aktuella perioden och geografin menar han att det är möjligt att hävda att "[s]tånd är snarast ett sätt att organisera klass." På grundval av detta tankeväckande resonemang ägnar Edgren de sista sidorna åt att diskutera historisk förändring, något som får förargligt lite utrymme i boken i övrigt, och föreslå alternativa vägar framåt för nya historiska undersökningar.

Överlag är *Stadens sociala ordning* en angenäm bok. Även om boken är delvis spretig och inte alltid fullt övertygande gällande den teoretiska operationaliseringen så uppnår Edgren de syften han föresatt sig och gör upp med en dikotom syn på stånd- och klassamhällen som fundamentalt åtskilda. Oavsett om läsaren har en urbanhistorisk, socialhistorisk eller kulturhistorisk inriktning finns här mycket av intresse. Lars Edgren har skrivit en bok som bör läsas såväl av den som har ett lokallistoriskt intresse för Malmö som av alla som önskar en fördjupad förståelse för de praktiker som upprätthöll sociala hierarkier under sjuttonhundratalet.